

Att vara närstående eller anhörig

Många har säkert lagt märke till att båda benämningarna närstående och anhörig förekommer inom vården och socialtjänsten – ungefär lika frekvent.

Vad som avgör när det ena eller andra används är oklart för många.

Här råder en uppenbar begreppsförvirring.

TEXT: SOLVEIG HULTKVIST

Vid sökning på nätet framkommer det att Socialstyrelsens termbank definierar anhörig som ”en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna”. En närstående definieras i termbanken som ”en person som den enskilde anser sig ha en nära relation till”. I bägge fallen följs definitionerna av kommentaren ”observera att termerna anhörig och närstående inte används konsekvent i lagtexterna”, något som många av oss noterat.

Enligt lagstiftningen om ersättning och ledighet för närståendevård; s.k. *närståendepenning*, definieras närstående på följande sätt: ”Till närstående räknas anhöriga, men även andra som patienten har nära relationer med, t.ex. vänner eller grannar”. En förutsättning för att räknas som närstående är att den sjuke har gett sitt samtycke till vården. Enligt förarbetena till lagen ska man inte behöva utreda om den som vill vårda en svårt sjuk person kan räknas som närstående eller inte, utan att man måste förutsätta att den som är beredd att vårda den sjuke också har en sådan relation till honom eller henne som fordras enligt lagen.

Eftersom närståendepenning är en förmån som gäller anhöriga till svårt sjuka personer som har kort tid kvar att leva, är det framför allt inom den palliativa vården, eller vården i livets slutskede den blir aktuell. Av den anledningen har man i de flesta palliativa sammanhang numera valt att benämna personer i patientens närhet som närstående, oavsett om de utgörs av familj eller nära släktingar eller har en annan relation till patienten. Som exempel på det kan nämnas Nationella vårdprogrammet för palliativ vård, Svenska palliativregistret och det Nationella kunskapsstödet för god palliativ vård.

Vi som arbetar inom vården med patienter i livets slutskede kan också konstatera att de personer som idag omger en döende patient kan vara många till antalet – familj och släktingar kan definieras på olika sätt i olika kulturer och traditioner som påbjuder närvaro för släktingar i livets slut kan också se olika ut – och ha olika bakgrund och relation till patienten. Som några exempel kan nämnas exfruar, sårbos, bonusbarn, plastpappor etc., förutom de som är arbetskamrater, vänner och grannar.

Det rör sig således om en mycket heterogen grupp, stor eller liten, men långt ifrån alltid begränsad till personer inom familjen eller bland de närmaste släktingarna.

Det som blir förvirrande för många är att socialtjänstlagen anger att: ”socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.”

Här är det alltså mottagaren av vård eller stöd som benämns som närstående. Den som vårdar eller stödjer kallas här *anhörig*.

I Socialstyrelsens rapport: ”Anhöriga som ger omsorg till närstående – omfattning och konsekvenser” används begreppen på liknande sätt. Man talar även här om anhöriga som *omsorgsgivare och den närstående* som den som tar emot omsorgen. I rapporten beräknas drygt en miljon människor vara omsorgsgivare till omkring 300 000 närstående i Sverige.

Nationellt kompetenscentrum för anhöriga har valt att använda benämningen anhörig och ansluter sig till socialtjänstlagens definition av begreppet, det vill säga: *en person som vårdar och stödjer en närstående*.

Slutligen kan nämnas lagstiftningen som reglerar *barns rättigheter* om en vårdnadshavare är psykiskt eller fysiskt sjuk, har ett missbruk eller avlider. De flesta landsting har nu formulerat egna riktlinjer för hur lagstiftningen ska tillämpas. I Stockholms län talar man om *barn som är närstående* i dessa riktlinjer, i en del andra landsting skriver man om *barn som anhöriga*.

Klokare, någon? ●

Foto: Christian Philipson

Solveig Hultkvist,
kurator, Stockholms Sjukhem

Referenser:

Socialstyrelsens Termbank, www.sos.se/terminologi

NVL – Lagen om ersättning och ledighet för närståendevård (1988:1465)

Nationellt vårdprogram för palliativ vård 2012-2014

Svenska Palliativregistret

Nationellt kunskapsstöd för god palliativ vård, Socialstyrelsen 2013

Socialtjänstlagen 5 kap. §10

Anhöriga som ger omsorg till närstående – omfattning och konsekvenser, rapport från Socialstyrelsen 2012

Nationellt kompetenscentrum, NKA.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för information, råd och stöd till vissa barn under 18 år (HsL § 2g, PsL §6 2010).